

Logică pentru informatică - Săptămâna 10

Semantica logicii de ordinul I

January 7, 2019

1 Introducere

Sintaxa logicii de ordinul I explică care sunt, din punct de vedere sintactic, formulele logicii de ordinul I. Semantica logicii de ordinul I se referă la *înțelesul* formulelor. Semantica unei formule (sau înțelesul formulei) va fi o valoare de adevăr. Ca și la logica propozițională, în general, valoarea de adevăr a unei formule depinde nu doar de formulă, ci și de *structura* în care evaluăm formula precum și de valorile asociate *variabilelor libere*.

2 Variabilele unei formule

Cu $vars(\varphi)$ notăm variabilele formulei φ . De exemplu, vom avea $vars(\forall z.(P(x, y))) = \{x, y, z\}$. Definim funcția $vars : \text{LP1} \rightarrow 2^{\mathcal{X}}$ în cele ce urmează.

În primul rând, definim o funcție $vars : \mathcal{T} \rightarrow 2^{\mathcal{X}}$ ca fiind funcția care asociază unui termen (din mulțimea \mathcal{T}) mulțimea *variabilelor care apar* în acel termen. Toate definițiile care urmează vor fi definiții inductive, care oglindesc definițiile sintactice corespunzătoare. Le vom denumi simplu *definiții recursive*, fără a mai preciza explicit cazurile de bază sau pe cele inductive. Amintim și că $2^{\mathcal{X}}$ denotă mulțimea tuturor submulțimilor lui \mathcal{X} . Considerând fixată o semnătură Σ , notăm cu \mathcal{P}_n mulțimea simbolurilor predicative de aritate n din semnătură, iar cu \mathcal{F}_n mulțimea simbolurilor funcționale de aritate n din semnătură.

Definiția 2.1. *Funcția $vars : \mathcal{T} \rightarrow 2^{\mathcal{X}}$ este definită recursiv după cum urmează:*

1. $vars(c) = \emptyset$, dacă $c \in \mathcal{F}_0$ este un simbol constant;
2. $vars(x) = \{x\}$, dacă $x \in \mathcal{X}$ este o variabilă;
3. $vars(f(t_1, \dots, t_n)) = \bigcup_{i \in \{1, \dots, n\}} vars(t_i)$.

Putem acum defini (inductiv, prin imbricare) funcția extinsă și notată omonim, $vars : \text{LP1} \rightarrow 2^{\mathcal{X}}$, care asociază unei formule din logica de ordinul I mulțimea de variabile ale formulei (adică, variabilele care apar în formulă):

Definiția 2.2. Funcția $vars : LP1 \rightarrow 2^{\mathcal{X}}$ este definită recursiv după cum urmează:

1. $vars(P(t_1, \dots, t_n)) = \bigcup_{i \in \{1, \dots, n\}} vars(t_i);$
2. $vars(\neg \varphi) = vars(\varphi);$
3. $vars(\varphi_1 \wedge \varphi_2) = vars(\varphi_1) \cup vars(\varphi_2);$
4. $vars(\varphi_1 \vee \varphi_2) = vars(\varphi_1) \cup vars(\varphi_2);$
5. $vars(\varphi_1 \rightarrow \varphi_2) = vars(\varphi_1) \cup vars(\varphi_2);$
6. $vars(\varphi_1 \leftrightarrow \varphi_2) = vars(\varphi_1) \cup vars(\varphi_2);$
7. $vars(\exists x. \varphi) = vars(\varphi) \cup \{x\};$
8. $vars(\forall x. \varphi) = vars(\varphi) \cup \{x\}.$

Să observăm că variabila x este adăugată corespunzător în mulțimea de variabile care se construiește chiar dacă ea apare doar imediat după simbolurile \exists sau \forall .

Exemplul 2.1. Fie formula $\varphi = \left(\forall x. \left(P(x, y) \wedge \exists y. (P(z, f(x, y)) \wedge P(x, y)) \right) \right) \wedge P(x, x)$. Avem $vars(\varphi) = \{x, y, z\}$.

2.1 Domeniul de vizibilitate al unui cuantificator - analogie cu limbajele de programare

Într-un limbaj de programare, putem declara mai multe variabile cu același nume. De exemplu, în C, putem avea următorul cod:

```
/* 1:*/ int f()
/* 2:*/ {
/* 3:*/   int s = 0;
/* 4:*/   for (int x = 1; x <= 10; ++x) {
/* 5:*/     for (int y = 1; y <= 10; ++y) {
/* 6:*/       s += x * y * z;
/* 7:*/       for (int x = 1; x <= 10; ++x) {
/* 8:*/         s += x * y * z;
/* 9:*/       }
/* 10:*/     }
/* 11:*/   }
/* 12:*/   return s;
/* 13:*/ }
```

În acest fragment de cod, sunt declarate trei variabile, două dintre variabile având același nume, și anume x . Domeniul de vizibilitate al variabilei x declarate la linia 4 este dat de liniile 4 – 11, iar domeniul de vizibilitate al variabilei x declarată la linia 7 este dat de liniile 7 – 9. Astfel, orice apariție a numelui x între liniile 7 – 9 se referă la cea de-a doua declarație a variabilei, în timp ce orice apariție a numelui x între liniile 4 – 11 (cu excepția liniilor 7 – 9) se referă la prima declarație a lui x . De exemplu, apariția lui x de la linia 6 se referă la variabila x declarată la linia 4. Apariția lui x de la linia 8 se referă la variabila x declarată la linia 7.

Liniile 4 – 11 reprezintă domeniul de vizibilitate al primei declarații a variabilei x , iar liniile 7 – 9 reprezintă domeniul de vizibilitate al celei de-a doua declarații a variabilei x . Variabila z este variabilă globală (restul care apar fiind locale).

Un fenomen similar se întâmplă în formulele logicii de ordinul I. De exemplu, în formula $\forall x.\forall y.(P(x, y) \wedge P(x, z) \wedge (\exists x.P(x, y)))$, variabila x este cuantificată de două ori (prima dată universal, a doua oară existențial). O cuantificare a unei variabile se numește *legare* (engl. *binding*), din motive istorice. O *legare* este similară, din punctul de vedere al domeniului de vizibilitate, cu definirea unei variabile într-un limbaj de programare.

Astfel, domeniul de vizibilitate al variabilei x cuantificate universal este $\forall y.(P(x, y) \wedge P(x, z) \wedge (\exists x.P(x, y)))$, în timp ce domeniul de vizibilitate al variabilei x cuantificate existențial este $P(x, y)$. Aparițiile unei variabile cuantificate care sunt prezente în domeniul de vizibilitate al acesteia se numesc *legate*, în timp ce aparițiile din afara domeniului de vizibilitate se numesc *libere*.

Definițiile următoare stabilesc formal noțiunea/conceptul de apariție/variabilă legată și de apariție/variabilă liberă. Aparițiile libere/legate ale unei variabile în logica de ordinul I sunt, ca o analogie, similare cu variabilele globale/locale într-un limbaj de programare.

2.2 Apariții libere și legate ale variabilelor

În această secțiune vom utiliza noțiunea de *arbore abstract de sintaxă* pentru formulele din logica de ordinul I.

Definiția 2.3. O apariție liberă a unei variabile x într-o formulă φ este dată de un nod în arborele formulei etichetat cu x și care are proprietatea că, mergând din nod înspre rădăcină, nu întâlnim niciun nod etichetat cu $\forall x$ sau cu $\exists x$.

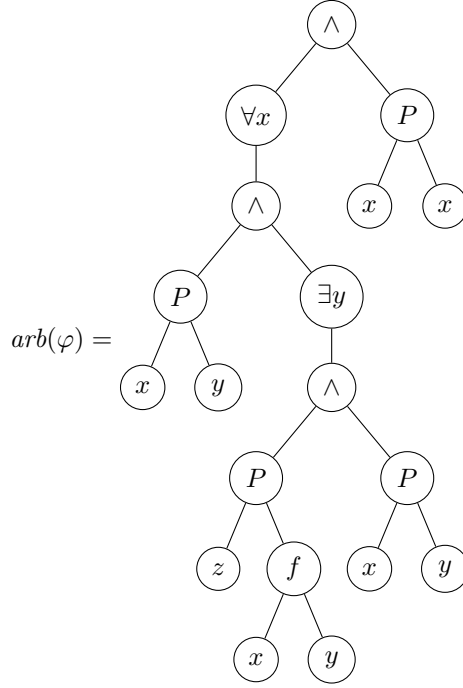
Definiția 2.4. O apariție legată a unei variabile x într-o formulă φ este dată de un nod în arborele formulei etichetat cu x și care are proprietatea că, mergând din nod înspre rădăcină, întâlnim măcar un nod etichetat cu $\forall x$ sau cu $\exists x$.

Cel mai apropiat astfel de nod etichetat cu $\forall x$ sau cu $\exists x$ este cuantificarea care leagă apariția în cauză a variabilei x .

Exemplul 2.2. Considerăm în continuare formula

$$\varphi = \left(\forall x. \left(P(x, y) \wedge \exists y. (P(z, f(x, y)) \wedge P(x, y)) \right) \right) \wedge P(x, x).$$

Arborele ei abstract este:

În formula φ de mai sus, variabila x are două apariții libere. Variabila y are o apariție liberă. Variabila z are o apariție liberă. Toate aparițiile liberere ale variabilelor în formula φ sunt marcate cu text îngroșat:

$$\varphi = \left(\forall x. \left(P(x, \mathbf{y}) \wedge \exists y. (P(\mathbf{z}, f(x, y)) \wedge P(x, y)) \right) \right) \wedge P(\mathbf{x}, \mathbf{x}).$$

Toate aparițiile legate ale variabilelor în formula φ sunt marcate cu text îngroșat în următoarea formulă:

$$\varphi = \left(\forall x. \left(P(\mathbf{x}, \mathbf{y}) \wedge \exists y. (P(\mathbf{z}, f(\mathbf{x}, \mathbf{y})) \wedge P(\mathbf{x}, \mathbf{y})) \right) \right) \wedge P(\mathbf{x}, \mathbf{x}).$$

Observația 2.1. Începând cu acest curs vom face o distincție clară între aparițiile (libere sau legate ale) variabilelor într-o formulă și mulțimile variabilelor de acest tip (libere sau legate). Nodurile etichetate cu $\forall x$ și respectiv $\exists x$ nu vor fi considerate ca desemnând nici o apariție liberă, nici o apariție legată a lui x , ci ca fiind simple noduri prin care se fixează/denumește un cuantificator (sau, prin care se leagă variabila x).

2.3 Variabile libere și variabile legate

Mulțimea variabilelor unei formule φ care au cel puțin o apariție liberă se notează $free(\varphi)$.

Definiția 2.5. Funcția $free : LP1 \rightarrow 2^{\mathcal{X}}$ este definită recursiv în modul următor:

1. $free(P(t_1, \dots, t_n)) = vars(t_1) \cup \dots \cup vars(t_n);$
2. $free(\neg\varphi) = free(\varphi);$
3. $free(\varphi_1 \wedge \varphi_2) = free(\varphi_1) \cup free(\varphi_2);$
4. $free(\varphi_1 \vee \varphi_2) = free(\varphi_1) \cup free(\varphi_2);$
5. $free(\varphi_1 \rightarrow \varphi_2) = free(\varphi_1) \cup free(\varphi_2);$
6. $free(\varphi_1 \leftrightarrow \varphi_2) = free(\varphi_1) \cup free(\varphi_2);$
7. $free(\forall x.\varphi) = free(\varphi) \setminus \{x\};$
8. $free(\exists x.\varphi) = free(\varphi) \setminus \{x\}.$

Exemplul 2.3. Continuând exemplul precedent, pentru formula

$$\varphi = \left(\forall x. \left(P(x, y) \wedge \exists y. (P(z, f(x, y)) \wedge P(x, y)) \right) \right) \wedge P(x, x),$$

avem că

$$free(\varphi) = \{x, y, z\}.$$

Cu $bound(\varphi)$ notăm mulțimea variabilelor legate într-o formulă, cu alte cuvinte mulțimea acelor variabile x cu proprietatea că există în formulă cel puțin un nod etichetat cu $\forall x$ sau cu $\exists x$.

Definiția 2.6. Funcția $bound : LP1 \rightarrow 2^{\mathcal{X}}$ este definită recursiv astfel:

1. $bound(P(t_1, \dots, t_n)) = \emptyset;$
2. $bound(\neg\varphi) = bound(\varphi);$
3. $bound(\varphi_1 \wedge \varphi_2) = bound(\varphi_1) \cup bound(\varphi_2);$
4. $bound(\varphi_1 \vee \varphi_2) = bound(\varphi_1) \cup bound(\varphi_2);$
5. $bound(\varphi_1 \rightarrow \varphi_2) = bound(\varphi_1) \cup bound(\varphi_2);$
6. $bound(\varphi_1 \leftrightarrow \varphi_2) = bound(\varphi_1) \cup bound(\varphi_2);$
7. $bound(\forall x.\varphi) = bound(\varphi) \cup \{x\};$
8. $bound(\exists x.\varphi) = bound(\varphi) \cup \{x\}.$

Definiția 2.7. Variabilele legate ale unei formule φ sunt elementele mulțimii $bound(\varphi)$.

Definiția 2.8. Variabilele libere ale unei formule φ sunt elementele mulțimii $free(\varphi)$.

Observația 2.2. $free(\varphi)$ și $bound(\varphi)$ pot avea elemente în comun.

Observația 2.3. O variabilă poate avea mai multe apariții într-o formulă.

După cum am precizat anterior, trebuie făcută diferența între o apariție liberă a unei variabile într-o formulă și o variabilă liberă a unei formule. Apariția liberă este indicată printr-un nod din arborele formulei, în timp ce variabila liberă este un element al mulțimii \mathcal{X} .

Similar, trebuie făcută diferența între o apariție legată a unei variabile într-o formulă și o variabilă legată a unei formule. Apariția legată este indicată de un nod în arborele formulei, în timp ce variabila este un element al mulțimii \mathcal{X} .

2.4 Domeniul de vizibilitate și parantetizarea formulelor

Acum că am înțeles ce este domeniul de vizibilitate a unei variabile legate (apelând și la arborele formulei), putem clarifica un aspect referitor la ordinea de prioritate a conectorilor logici (dacă privim formula doar ca text/cuvânt). Am stabilit deja că ordinea de prioritate este $\neg, \wedge, \vee, \rightarrow, \leftrightarrow, \forall, \exists$, dar cuantificatorii \forall și \exists interacționează într-un mod mai subtil cu ceilalți conectori logici. Mai precis, textual, o formulă fără paranteze se (re)parantetizează astfel încât domeniul de vizibilitate al fiecărui cuantificator să se extindă cât mai mult spre dreapta.

De exemplu, formula:

$$\forall x.P(x, x) \vee \neg \exists y.P(x, y) \wedge P(x, x)$$

se parantezează în felul următor:

$$(\forall x.(P(x, x) \vee (\neg(\exists y.(P(x, y) \wedge P(x, x)))))).$$

3 Semantica formulelor logicii de ordinul I

Reamintim că o semnătură $\Sigma = (\mathcal{P}, \mathcal{F})$ este o pereche formată dintr-o mulțime de simboluri predicative \mathcal{P} și o mulțime de simboluri funcționale \mathcal{F} . Fiecare simbol are atașat un număr natural numit aritatea simbolului.

Exemplul 3.1. În exemplele care urmează, vom lucra peste semnătura $\Sigma = (\{P\}, \{f, i, e\})$, unde P este simbol predicativ de aritate 2, iar f, i și e sunt simboluri funcționale de aritate 2, 1 și respectiv 0.

Exemplul 3.2. Continuând exemplul anterior, $\mathcal{P}_2 = \{P\}, \mathcal{P}_1 = \emptyset, \mathcal{P}_0 = \emptyset, \mathcal{F}_2 = \{f\}, \mathcal{F}_1 = \{i\}, \mathcal{F}_0 = \{e\}$.

Reamintim și că, dacă $\Sigma = (\mathcal{P}, \mathcal{F})$ este o semnătură, prin Σ -structură înțelegem orice tuplu $S = (D, Pred, Fun)$ cu proprietatea că:

1. D este o mulțime nevidă numită domeniul structurii S ;

2. pentru fiecare simbol predicativ $P \in \mathcal{P}$ există un predicat $P^S \in \text{Pred}$ de aritate corespunzătoare;
3. pentru fiecare simbol funcțional $f \in \mathcal{F}$ există o funcție $f^S \in \text{Fun}$ de aritate corespunzătoare.

Exemplul 3.3. Continuând exemplele anterioare, unde $\Sigma = (\{P\}, \{f, i, e\})$, fie Σ -structurile:

1. $S_1 = (\mathbb{Z}, \{=\}, \{+, -, 0\})$;
2. $S_2 = (\mathbb{R}^+, \{=\}, \{\times, \cdot^{-1}, 1\})$;
3. $S_3 = (\mathbb{N}, \{=\}, \{+, s, 0\})$;
4. $S_4 = (\mathbb{N}, \{<\}, \{+, s, 0\})$.
5. $S_5 = (\mathbb{Z}, \{<\}, \{+, -, 0\})$.

Structura S_1 are domeniul \mathbb{Z} (mulțimea numerelor întregi), predicatul asociat simbolului predicativ P este $=$ (predicatul de egalitate pentru numere întregi), funcția $+$ este funcția de adunare a numerelor întregi, $-$ este funcția minus unar, iar simbolul constant e are asociată constanta 0.

Structura S_2 are domeniul \mathbb{R}^+ (mulțimea numerelor reale strict pozitive), predicatul asociat simbolului predicativ P este $=$ (predicatul de egalitate pentru numere reale pozitive), funcția \times este funcția de înmulțire a numerelor reale, \cdot^{-1} este funcția unară care calculează inversul unui număr real (e.g. $5^{-1} = \frac{1}{5}$, iar $\frac{1}{10}^{-1} = 10$), iar simbolul constant e are asociată constanta 1.

Structura S_3 are domeniul \mathbb{N} (mulțimea numerelor naturale), predicatul asociat simbolului predicativ P este $=$ (predicatul de egalitate pentru numere naturale), funcția $+$ este funcția de adunare a numerelor naturale, s este funcția succesor (care asociază unui număr natural următorul număr natural – e.g., $s(7) = 8$), iar simbolul constant e are asociată constanta 0.

Structura S_4 are domeniul \mathbb{N} (mulțimea numerelor naturale), predicatul asociat simbolului predicativ P este $<$ (relația mai mic peste numere naturale), funcția $+$ este funcția de adunare a numerelor naturale, s este funcția succesor (care asociază unui număr natural următorul număr natural – e.g., $s(7) = 8$), iar simbolul constant e are asociată constanta 0.

Structura S_5 este similară cu S_1 , doar că simbolul predicativ P are asociată relația mai mic în loc de egal.

Folosind notațiile de mai sus, avem că $P^{S_4} = <$, $f^{S_2} = \times$, iar $e^{S_1} = 0$.

3.1 Noțiunea de atribuire

Asemănător cu logica propozițională, pentru a obține valoarea de adevăr a unei formule într-o structură, trebuie să pornim cu fixarea unor valori concrete pentru simbolurile sintactice din alfabetul peste care este construită formula. În cazul de față, începem cu variabilele.

Definiția 3.1 (Atribuire). Fie Σ o semnătură și S o Σ -structură cu domeniul D . Se numește S -atribuire este orice funcție

$$\alpha : \mathcal{X} \rightarrow D.$$

Exemplul 3.4. Funcția $\alpha_1 : \mathcal{X} \rightarrow \mathbb{Z}$, definită ca mai jos, este o S_1 -atribuire:

1. $\alpha_1(x_1) = 5$;
2. $\alpha_1(x_2) = 5$;
3. $\alpha_1(x_3) = 6$;
4. $\alpha_1(x) = 0$ pentru orice $x \in \mathcal{X} \setminus \{x_1, x_2, x_3\}$.

Exemplul 3.5. Funcția $\alpha_2 : \mathcal{X} \rightarrow \mathbb{Z}$, definită ca mai jos, este o S_1 -atribuire:

1. $\alpha_2(x_1) = 6$;
2. $\alpha_2(x_2) = 5$;
3. $\alpha_2(x_3) = 6$;
4. $\alpha_2(x) = 0$ pentru orice $x \in \mathcal{X} \setminus \{x_1, x_2, x_3\}$.

Acum, având la dispoziție o atribuire α , putem calcula valoarea unui termen într-o asemenea atribuire. Pentru aceasta, vom folosi de fapt extensia lui α , notată $\bar{\alpha}$,

$$\bar{\alpha} : \mathcal{T} \rightarrow D,$$

dată în definiția care urmează.

Definiția 3.2 (Valoarea unui termen într-o atribuire). Dându-se o S -atribuire α și un termen $t \in \mathcal{T}$ peste semnătura Σ , valoarea termenului t în atribuirea α este un element al domeniului D , notat cu $\bar{\alpha}(t)$ și calculat recursiv astfel:

1. $\bar{\alpha}(c) = c^S$ dacă $c \in \mathcal{F}_0$ este un simbol constant;
2. $\bar{\alpha}(x) = \alpha(x)$ dacă $x \in \mathcal{X}$ este o variabilă;
3. $\bar{\alpha}(f(t_1, \dots, t_n)) = f^S(\bar{\alpha}(t_1), \dots, \bar{\alpha}(t_n))$ dacă $f \in \mathcal{F}_n$ este un simbol funcțional de aritate n , iar t_1, \dots, t_n sunt termeni.

Exemplul 3.6. Continuând exemplele precedente, avem:

$$\begin{aligned} \bar{\alpha}_1(f(i(x_1), e)) &= \bar{\alpha}_1(i(x_1)) + \bar{\alpha}_1(e) \\ &= -(\bar{\alpha}_1(x_1)) + e^{S_1} \\ &= -(\alpha_1(x_1)) + 0 \\ &= -5 + 0 \\ &= -5. \end{aligned}$$

Așadar, valoarea termenului $f(i(x_1), e)$ în atribuirea α_1 este -5 .

Definiția 3.3 (Actualizarea unei atribuii). *Dându-se o atribuire α , o variabilă $x \in \mathcal{X}$ și o valoare $u \in D$, notăm cu $\alpha[x \mapsto u]$ o nouă atribuire, care coincide în totalitate cu α , exceptând valoarea variabilei x , care devine acum u :*

$$\alpha[x \mapsto u] : \mathcal{X} \rightarrow D, \text{ a.î.}$$

1. $(\alpha[x \mapsto u])(x) = u$;
2. $(\alpha[x \mapsto u])(y) = \alpha(y)$, pentru orice $y \in \mathcal{X} \setminus \{x\}$.

Exemplul 3.7. *De exemplu, atribuirea $\alpha_1[x_1 \mapsto 6]$ este exact atribuirea α_2 definită în exemplele de mai sus. Valoarea termenului $f(i(x_1), e)$ în atribuirea $\alpha_1[x \mapsto 6]$ este $\overline{\alpha_1[x \mapsto 6]}(f(i(x_1), e)) = -6$.*

3.2 Valoarea de adevăr a unei formule de ordinul I

În acest moment avem ingredientele pentru a defini formal valoarea de adevăr a unei formule de ordinul I, construită peste o semnătură Σ . Această valoare se poate calcula doar într-o Σ -structură S , cu ajutorul unei S -atribuii α .

Notățiile folosite sunt similare cu cele pentru logica propozițională. Astfel, notăm faptul că o formulă φ este adevărată într-o structură S cu o atribuire α prin $S, \alpha \models \varphi$. Faptul că o formulă φ nu este adevărată într-o structură S cu o atribuire α se notează cu $S, \alpha \not\models \varphi$.

Notăția $S, \alpha \models \varphi$ se mai citește *S satisface φ cu atribuirea α* , iar $S, \alpha \not\models \varphi$ se mai citește *S nu satisface φ cu atribuirea α* .

Definiția 3.4. *Faptul că o structură S satisface o formulă φ cu o anumită atribuire α (echivalent, φ este adevărată în structura S cu atribuirea α) se definește inductiv astfel (prima linie din enumerarea care urmează desemnează cazul de bază, restul reprezentând cazurile inductive):*

1. $S, \alpha \models P(t_1, \dots, t_n)$, dacă $P^S(\overline{\alpha}(t_1), \dots, \overline{\alpha}(t_n)) = 1$;
2. $S, \alpha \models \neg\varphi$, dacă $S, \alpha \not\models \varphi$;
3. $S, \alpha \models \varphi_1 \wedge \varphi_2$, dacă $S, \alpha \models \varphi_1$ și $S, \alpha \models \varphi_2$;
4. $S, \alpha \models \varphi_1 \vee \varphi_2$, dacă $S, \alpha \models \varphi_1$ sau $S, \alpha \models \varphi_2$;
5. $S, \alpha \models \varphi_1 \rightarrow \varphi_2$, dacă $S, \alpha \not\models \varphi_1$ sau $S, \alpha \models \varphi_2$;
6. $S, \alpha \models \varphi_1 \leftrightarrow \varphi_2$ dacă (1) atât $S, \alpha \models \varphi_1$, cât și $S, \alpha \models \varphi_2$, sau (2) $S, \alpha \not\models \varphi_1$ și $S, \alpha \not\models \varphi_2$;
7. $S, \alpha \models \exists x.\varphi$ dacă există $u \in D$ astfel încât $S, \alpha[x \mapsto u] \models \varphi$;
8. $S, \alpha \models \forall x.\varphi$ dacă pentru orice $u \in D$, avem că $S, \alpha[x \mapsto u] \models \varphi$.

Exemplul 3.8. Vom lucra în continuare peste signatura $\Sigma = (\{P\}, \{f, i, e\})$, Σ -structura $S_1 = (\mathbb{Z}, \{=\}, \{+, -, 0\})$ definită la începutul cursului și S_1 -atribuirile α_1, α_2 .

Avem că

$$\begin{array}{ll} S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_1) & \text{dacă} \quad P^{S_1}(\overline{\alpha_1}(x_1), \overline{\alpha_1}(x_1)) = 1, \\ & \text{dacă} \quad \overline{\alpha_1}(x_1) = \overline{\alpha_1}(x_1), \\ & \text{dacă} \quad \alpha_1(x_1) = \alpha_1(x_1), \\ & \text{dacă} \quad 5 = 5. \end{array}$$

Din moment ce $5 = 5$, rezultă că $S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_1)$, adică formula $P(x_1, x_1)$ este adevărată în structura S_1 cu atribuirea α_1 . Altfel spus, S_1 satisface $P(x_1, x_1)$ cu atribuirea α_1 .

Exemplul 3.9. Continuând exemplul anterior, avem

$$\begin{array}{ll} S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_3) & \text{ddacă} \quad P^{S_1}(\overline{\alpha_1}(x_1), \overline{\alpha_1}(x_3)) = 1, \\ & \text{ddacă} \quad \overline{\alpha_1}(x_1) = \overline{\alpha_1}(x_3), \\ & \text{ddacă} \quad \alpha_1(x_1) = \alpha_1(x_3), \\ & \text{ddacă} \quad 5 = 6. \end{array}$$

Din moment ce $5 \neq 6$, rezultă că $S_1, \alpha_1 \not\models P(x_1, x_3)$, adică formula $P(x_1, x_3)$ este falsă în structura S_1 cu atribuirea α_1 . Altfel spus S_1 nu satisface $P(x_1, x_3)$ cu atribuirea α_1 .

Exemplul 3.10. Continuând exemplul anterior, avem

$$\begin{array}{ll} S_1, \alpha_1 \models \neg P(x_1, x_3) & \text{dacă} \quad S_1, \alpha_1 \not\models P(x_1, x_3) \\ & \text{dacă} \quad P^{S_1}(\overline{\alpha_1}(x_1), \overline{\alpha_1}(x_3)) = 0, \\ & \text{dacă} \quad \overline{\alpha_1}(x_1) \neq \overline{\alpha_1}(x_3), \\ & \text{dacă} \quad \alpha_1(x_1) \neq \alpha_1(x_3), \\ & \text{dacă} \quad 5 \neq 6. \end{array}$$

Din moment ce $5 \neq 6$, rezultă că $S_1, \alpha_1 \models \neg P(x_1, x_3)$, adică formula $\neg P(x_1, x_3)$ este adevărată în structura S_1 cu atribuirea α_1 . Altfel spus, S_1 satisface $\neg P(x_1, x_3)$ cu atribuirea α_1 .

Exemplul 3.11. Continuând exemplul anterior, avem

$$\begin{array}{ll} S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_1) \wedge \neg P(x_1, x_3) & \text{dacă} \quad S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_1) \text{ și } S_1, \alpha_1 \models \neg P(x_1, x_3), \\ & \text{dacă} \quad \dots \text{ și } \dots, \\ & \text{dacă} \quad 5 = 5 \text{ și } 5 \neq 6. \end{array}$$

Din moment ce $5 = 5$ și $5 \neq 6$, rezultă că $S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_1) \wedge \neg P(x_1, x_3)$.

Exemplul 3.12. Continuând exemplul anterior, avem

$S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_3) \vee P(x_1, x_1)$ dacă $S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_3)$ sau $S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_1)$.

Am stabilit deja că $S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_3)$, deci $S_1, \alpha_1 \models P(x_1, x_3) \vee P(x_1, x_1)$ (chiar dacă $S_1, \alpha_1 \not\models P(x_1, x_1)$).

Exemplul 3.13. Continuând exemplul anterior, avem $S_1, \alpha_1 \models \exists x_1. P(x_1, x_3)$

dacă există $u \in D$ a.î. $S_1, \alpha_1[x_1 \mapsto u] \models P(x_1, x_3)$,
dacă există $u \in D$ a.î. $P^{S_1}(\overline{\alpha_1[x_1 \mapsto u]}(x_1), \overline{\alpha_1[x_1 \mapsto u]}(x_3)) = 1$,
dacă există $u \in D$ a.î. $\overline{\alpha_1[x_1 \mapsto u]}(x_1) = \overline{\alpha_1[x_1 \mapsto u]}(x_3)$,
dacă există $u \in D$ a.î. $\alpha_1[x_1 \mapsto u](x_1) = \alpha_1[x_1 \mapsto u](x_3)$,
dacă există $u \in D$ a.î. $u = \alpha_1(x_3)$,
dacă există $u \in D$ a.î. $u = 6$.

Din moment ce există u (putem alege $u = 6$) a.î. $u = 6$, avem că $S_1, \alpha_1 \models \exists x_1. P(x_1, x_3)$.

Exemplul 3.14. Continuând exemplul anterior, avem $S_1, \alpha_1 \models \forall x_1. \exists x_3. P(x_1, x_3)$

dacă pentru orice $u \in D$, avem că $S_1, \alpha_1[x_1 \mapsto u] \models \exists x_3. P(x_1, x_3)$,
dacă pt. orice $u \in D$, există $v \in D$ a.î. $S_1, \alpha_1[x_1 \mapsto u][x_3 \mapsto v] \models P(x_1, x_3)$,
dacă ...
dacă pentru orice $u \in D$, avem că există $v \in D$ a.î. $u = v$.

Din moment ce pentru orice număr întreg u , există un număr întreg v a.î. $u = v$, avem că $S_1, \alpha_1 \models \forall x_1. \exists x_3. P(x_1, x_3)$.

Exercițiul 3.1. Arătați că $S_1, \alpha_1 \models \forall x_1. \exists x_3. P(x_1, i(x_3))$.

3.3 Noțiuni semantice

Satisfiabilitate într-o structură fixată

Definiția 3.5 (Satisfiabilitate într-o structură fixată). O formulă φ este satisfiabilă într-o structură S dacă există o S -atribuire α cu proprietatea că

$$S, \alpha \models \varphi.$$

Exemplul 3.15. Formula $P(x_1, x_3)$ este satisfiabilă în structura S_1 , deoarece există o atribuire, și anume α_2 , cu proprietatea că $S_1, \alpha_2 \models P(x_1, x_3)$.

Formula $\neg P(x_1, x_1)$ nu este satisfiabilă în structura S_1 , deoarece, pentru orice atribuire α aleasă, avem că $S_1, \alpha \not\models \neg P(x_1, x_1)$ (verificați formal afirmația).

Validitate într-o structură fixată

Definiția 3.6 (Validitate într-o structură fixată). *O formulă φ este validă într-o structură S , dacă pentru orice S -atribuire α , avem că*

$$S, \alpha \models \varphi.$$

Exemplul 3.16. *Formula $P(x_1, x_3)$ nu este validă în structura S_1 , deoarece există o atribuire, și anume α_1 , cu proprietatea că $S_1, \alpha_1 \not\models P(x_1, x_3)$.*

Formula $P(x_1, x_1)$ este validă în structura S_1 , deoarece orice atribuire α amalege, $S_1, \alpha \models P(x_1, x_1)$ (verificați din nou).

Satisfiabilitate

Definiția 3.7 (Satisfiabilitate). *O formulă φ este satisfiabilă dacă există o structură S și o S -atribuire α cu proprietatea că*

$$S, \alpha \models \varphi.$$

Exemplul 3.17. *Formula $\neg P(x_1, x_1)$ este satisfiabilă, deoarece există o structură (și anume S_5) și o S_5 -atribuire (și anume α_1) astfel încât $S_5, \alpha_1 \models \neg P(x_1, x_1)$ (deoarece $5 \not\leq 5$).*

Să subliniem faptul că, deoarece S_5 și S_1 au același domeniu, atribuirea α_1 este atât o S_1 -atribuire cât și o S_5 -atribuire.

Observația 3.1. *O formulă poate să nu fie satisfiabilă într-o structură fixată (de exemplu $\neg P(x_1, x_1)$ nu este satisfiabilă în structura S_1) și totuși să fie satisfiabilă (de exemplu $\neg P(x_1, x_1)$).*

Validitate

Definiția 3.8 (Validitate). *O formulă φ este validă dacă, pentru orice structură S și pentru orice S -atribuire α , avem*

$$S, \alpha \models \varphi.$$

Exemplul 3.18. *Formula $P(x_1, x_1)$ nu este validă, deoarece $S_5, \alpha_1 \not\models P(x_1, x_1)$.*

Formula $P(x_1, x_1) \rightarrow P(x_1, x_1)$ este validă.

Observația 3.2. *O formulă poate să fie validă într-o structură fixată (de exemplu $P(x_1, x_1)$ este validă în structura S_1) și totuși să nu fie validă (de exemplu, $P(x_1, x_1)$).*

Consecință semantică

Definiția 3.9. *O formulă φ este consecință semantică a formulelor $\varphi_1, \dots, \varphi_n$ într-o structură fixată S , notat $\varphi_1, \dots, \varphi_n \models_S \varphi$, dacă, pentru orice S -atribuire α pentru care $S, \alpha \models \varphi_1$, $S, \alpha \models \varphi_2$, \dots , $S, \alpha \models \varphi_n$, avem și că $S, \alpha \models \varphi$.*

Exemplul 3.19. *Avem că $P(x, y) \models_{S_1} P(y, x)$, deoarece, pentru orice S_1 -atribuire α cu proprietatea că $S_1, \alpha \models P(x, y)$ (adică $\alpha(x) = \alpha(y)$), avem și că $S_1, \alpha \models P(y, x)$ (adică $\alpha(y) = \alpha(x)$).*

Avem că $P(x, y) \not\models_{S_5} P(y, x)$, deoarece, pentru atribuirea $\alpha(x) = 5, \alpha(y) = 6$, avem că $S_5, \alpha \models P(x, y)$ (adică $5 < 6$), dar $S_5, \alpha \not\models P(y, x)$ ($6 \not< 5$).

Definiția 3.10. *O formulă φ este consecință semantică a formulelor $\varphi_1, \dots, \varphi_n$, notat $\varphi_1, \dots, \varphi_n \models \varphi$, dacă*

$$\varphi_1, \dots, \varphi_n \models_S \varphi$$

pentru orice structură S .

Exemplul 3.20. *Avem că $P(x, y) \not\models P(y, x)$, deoarece există o structură (și anume S_5) astfel încât $P(x, y) \not\models_{S_5} P(y, x)$.*

De asemenea, este adevărat că $\forall x. \forall y. \forall z. (P(x, y) \wedge P(y, z) \rightarrow P(x, z)), P(x_1, x_2), P(x_2, x_3) \models P(x_1, x_3)$.

Desigur că, în cele de mai sus (similar cu logica propozițională), lista $\varphi_1, \varphi_2, \dots, \varphi_n$ denotă de fapt o mulțime având respectivele elemente.